

Somogyi Alfréd:

Egyháztagság és választójog

Az egyháztagság és a választójog összefüggéseinek vizsgálata a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház érvényes jogrendjében

A Szlovákiai Református Keresztyén Egyházban (SZRKE) – jelenleg – hat évig tart egy választási ciklus¹. Az általános választás az egyházközségekben, a presbitériumok tisztújításával kezdődik és a Zsinat ill. a Zsinati Elnökség (püspök és főgondnok, valamint 2-2 helyettesük) megválasztásával zárul. Ebben a mostani, 2008-ban záródó ciklusban több olyan jogszabályt is hozott a SZRKE Zsinata, amely közvetlenül érinti a tisztújítás menetét. Megváltozott például a püspök és főgondnok, valamint helyetteseik választásának törvényi szabályozása. 2002. előtt a Zsinat „saját kebeléből”² választotta a püspököt, főgondnokot és helyetteseiket. A SZRKE 1/2002-es számú törvénye a püspök és a főgondnok, valamint a püspökhelyettesek és a főgondnok-helyettesek választásáról azonban a jelölést az egyházmegyei közgyűlés hatáskörébe, a választást pedig a presbitériumok jogkörébe utalta. Ez a törvény jelentős változást és az évtizedes joggyakorlattal való szakítást jelentett a SZRKE-ban.

A választójogúság és a választójog vonatkozásában azonban a rendszerváltás utáni jelentős jogi változást, csak érintőlegesen módosította a SZRKE Zsinata az elmúlt tizenöt évben. Pedig megérné újragondolni az érvényes jogrendi szabályozást, mert – elfogadva Szathmáry Béla meglátását – a SZRKE-ra is érvényes, hogy „a hagyományaink tiszteletben tartása mellett elengedhetetlenül szükséges újragondolni a népegyházból a hitvalló egyházba való átmenet lelki és anyagi természetű feladatait”³. Ehhez nyugodt lelkiismerettel hozzátehetjük az egyházjogi feladatokat is. Munkámmal ezt az újragondolást szeretném – lehetőségeimhez mérten – elősegíteni.

Dolgozatom óhatatlanul érinti a SZRKE Alkotmányának, vonatkozó szabályrendeleteinek és törvényeinek értelmezését. Az én értelmezésem azonban csak elméleti értelmezés és semmiképpen sem tekinthető olyan jogértelmezésnek, amire egyedül a Zsinat hivatott és jogosult. A két értelmezés között az a legszembevetőbb különbség, hogy míg a Zsinat értelmezése az egyetemes érvényű és az egyértelmű végrehajtást segíti elő, addig az én elméleti értelmezésem a jogalkotást, illetve a jogalkotás pontosabbá tételét az elmélet síkján szeretné szubjektív észrevételeivel segíteni.

¹ A SZRKE Alkotmánya 4.§ 4. bek.

² A SZRKE II. Szabályrendelete 80.§ (2002. februárjától hatályon kívül)

³ Szathmáry Béla: Magyar egyházjog; Századvég Kiadó; Budapest 2004.; 5.o.

A témánkat érintő, jelenleg érvényes jogszabályok

A SZRKE-ban jelenleg három olyan szabályozás van érvényben, amely valamilyen összefüggésben érint(het)i a választójogot és konkrétan az egyháztag választójogát.

1. a SZRKE Alkotmánya;
2. a SZRKE II. Szabályrendelete a SZRKE-ban az Egyház szervezetéről és igazgatásáról;
3. a SZRKE 3/2005-ös számú törvénye a SZRKE Segélyalapjáról.

Ezek a jogszabályok nincsenek kellőképpen jogi összefüggésbe hozva egymással. Mind a mondanivaló, mind a jogi szóhasználat tekintetében különbségek és ebből fakadóan egyenetlenségek mutatkoznak köztük. Ez pedig jelentősen megnehezíti az egyértelmű értelmezést és a végrehajtást.

A 2. helyen említett jogszabály az egyháztag esetében már a választójoggal való élés különböző konkrét eseteit szabályozza, míg a 3. pontban említett jogszabály az egyházközségek befizetési kötelezettsége kapcsán említi meg a választójogú egyháztagokat. E két utóbbi szabályozás tehát érdemben nem lesz tárgya a további vizsgálódásunknak.

Az egyháztag választójogáról és jogosultságáról a SZRKE Alkotmánya rendelkezik.

Jogtörténeti kitekintés az egyháztagok választójogának definiálása tárgyában

A Szlovákia Református Keresztyén Egyház, illetve annak hajdani jogelődje, a Szlovenszkói és Kárpátaljai Egyetemes Református Egyház, a trianoni békediktátum következményeként, részben állami nyomásra, jött létre. A Csehszlovák Köztársaság azzal a határozott igénnyel lépett fel a – szinte teljességében magyar gyülekezetekből álló – református egyházzal szemben, hogy Magyarországtól elszakadva, szervezze meg önmagát a csehszlovák állam keretein belül. Ezzel valójában a református egyház – az állami kényszernek¹ is engedve – legitimizálta volna a Csehszlovák Köztársaság létét. Az alkotmányozó zsinat 1923. június 17-én nyílt meg Léván. Ez a zsinat az 1904. évi törvényekre alapozva alkotta meg a csehszlovákiai reformátusság jogrendjét. Számos esetben – így például egy egyháztagság kérdésében – változtatás nélkül vette át az 1904. évi törvényi szabályozást. Tehát a SZRKE jogtörténete időben messzebbre nyúlik, mint magának a szlovák államiságnak, illetve a csehszlovák államiságnak a léte-

¹ A csehszlovák állam közvetlenül az egyház önszerveződéséhez kötötte a lelkészek állami támogatásának folyósítását, közvetve pedig a lelkészek állampolgárságának megadását, az egyházi iskolák működtetését. Az időszak egyháztörténeti – és érintőlegesen jogtörténeti – leírásához ajánlom Csomár Zoltán: A csehszlovák államkeretbe kényszerített magyar református keresztyén egyház húszéves története (1918-1938.); Magyar Királyi Állami Nyomda kirendeltsége, Ungvár, 1940. című könyvét.

zése. A SZRKE jogtörténete a magyar reformátusság jogtörténete is, és fordítva. Dolgozatom jogtörténeti visszatekintésében azonban az 1904. évi törvénytárig nyúlok csak vissza, mivel – témánk szempontjából – a legjelentősebb változások éppen ennek a törvénytárnak a megszületése után, vagyis a XX. században mentek végbe.

Az 1904. évi I. törvénycikk „jogosult választó”¹ személyekről beszél. A jogosultságot így határozza meg: „jogosult választó az egyházközség minden férfi, vagy önjogú nőtagja (beleértve a nagykorú hajadont, az özvegy és törvényesen elvált nőt, a vegyes házasságban élő és az olyan nőt, kinek férje egy éven túl külföldön tartózkodik, de egyházi adót fizet), aki 24. életévét betöltötte, vagy törvényesen nagykorúsított, vagy e kor elérése előtt házasságra lépett és az egyházi és iskolai közteherviselésben részt vesz”.

Az 1923. évi Lévai Zsinaton elfogadott Alkotmány, szó szerint átveszi az 1904. évi szabályozást és ugyancsak „jogosult választó”²-ről beszél.

A II. világháború utáni szocialista Csehszlovákiában a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház 1951-ben, a Pozsonyi Zsinaton fogadta el az új Alkotmányát, amely már a „teljes jogú egyháztag”-ként definiálta a választójoggal rendelkező egyháztagot³: „teljes jogú egyháztaggá válik az, aki hitéről a gyülekezet előtt nyilvánosan vallást tett, az egyháztagsági fogadalmat letette, akit az Egyházba befogadtak és az állandó lakhelye szerint illetékes egyházközségben rendszeresen hozzájárul az egyház szükségleteinek fedezéséhez”. Ezt az Alkotmányt kiegészítette az 1952-ben a Lávai Zsinaton elfogadott I. Szabályrendelet, amely a választójog vonatkozásában ugyancsak „teljes jogú egyháztag”⁴-okat említ.

Majd az 1989-es rendszerváltás után, az 1991. november 20-21-én, a Komáromi Zsinaton elfogadott Alkotmányban, a „jogosult választó” és a „teljes jogú egyháztag” helyébe lép az „önálló egyháztag”⁵ megfogalmazás: „önálló egyháztaggá válik az, aki legalább kétévi előkészület után 13-14. életévében a konfirmációi fogadalmat letette, vagy aki felnőttként hitéről a gyülekezet előtt nyilvánosan vallást tett, akit az Egyházba befogadtak és az állandó lakhelye szerint illetékes egyházközségben gyakorolja vallását, s cselekvőleg részt vesz az Egyház munkájában”. Azóta ez a kifejezés él a SZRKE jogrendjében a választójogúság meghatározásával összefüggésben.

Ez azonban nem a legszerencsésebb megnevezés. Az „önálló egyháztag” megnevezéssel a jogalkotó – minden bizonnyal – a jognyelvi összhangot szeretne volna biztosítani, hiszen a SZRKE jogrendje ismeri és használja „önálló lelkész”⁶

¹ 1904. évi törvények a Magyarországi Református Egyházban, I. törvénycikk D) pont 18.§

² A Szlovenszkói és Kárpátaljai Egyetemes Református Egyház I. törvénye az alkotmányról és az egyházszervezetről D) pont 18.§

³ A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Alkotmánya II. fej. 5.§ 2.bek. (1951. augusztus 4-én, a Pozsonyi Zsinaton elfogadott Alkotmány)

⁴ A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház I. Szabályrendelete az egyháztagokról 1. és 2.§ (kihirdetve: 1952. augusztus 20-án, Léván)

⁵ A Cseh-Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Alkotmánya 5.§ 2. bek.

⁶ Pl. a SZRKE III. Szabályrendelete 3.§ (2006. február 1-től hatályon kívüli jogszabály)

és az „önálló lelkeszi állás”¹ kifejezéseket. Ugyanakkor az egyháztag esetében mást jelent az önállóság, mint a lelkesz, vagy a lelkeszi állás vonatkozásában. Az egyháztag esetében a választójogot és a választhatóságot fejezi ki, míg a lelkesz és a lelkeszi állás esetében nem a választójogot és a választhatóságot fejezi ki az „önálló” szó jogi használata. Az egyháztagok esetében helyesebbnek tartanám a „választójogú egyháztag” és a „teljes jogú egyháztag” kifejezések használatának mérlegelését az Alkotmányban. Ez pontosabban kifejezi magát a jogosultságot. Az így kifejezett jogosultság esetleges – pl. fegyelmi úton történő ideiglenes – elvesztése sem vonja maga után – értelmileg – az egyháztag önállóságának elvesztését.

Az 1989-es változásokat követően a SZRKE Zsinata több alkalommal is módosította az Alkotmányt, és a módosítások – kisebb mértékben – érintették a választójogosultság szabályozását is. A módosításokat eddig azonban nem a választójogosultság és az önálló egyháztagság pontosítása motiválta. Az egyes módosításoknak inkább a bevett gyakorlathoz való igazodás, igazítás volt a tényleges kiváltó okuk, nem pedig az egyházjogi megfontolások miatti novelizáció. Érezhető, hogy a SZRKE Zsinata az Alkotmányon keresztül kívánta helyrehozni az egyházi gyakorlat egyes torzulásait, amelyek az istenellenes és egyházleépítő ideológiát valló szocialista rendszerben alakultak ki. A tiltások és korlátozások között élő egyház a kommunista állampárti rendszer négy év fél évtizede alatt csak azt tehette, amit állami jóváhagyással szabad volt tennie. Jogszabályozásában és egyházfegyelmében nem volt szuverén egyház. Így az egyháztagsággal kapcsolatos – korábban életszerű és magától értetődő – feltételek is relativizálódtak. Például nem kellett korábban szabályozni a konfirmáció előkészítés időtartamát, mert senki és semmi sem irányult a konfirmáció gyakorlata ellen. A kommunista időszak évtizedeiben – a gyakorlatban – nem lehetett ténylegesen megvalósítani, hogy legalább két évig járjon a fiatal az előkészítésre. A történelmi szabályok relativizálódását magának az egyháznak az üldözöttsége eredményezte. Hiszen az volt a valós hozzáállás a gyakorlatban, hogy „örülünk, hogy van legalább konfirmandus”. S így a korábban evidenciának számító előkészületi időszak (pl. két év), sok helyen és sok esetben akár néhány alkalomra és „gyorstalpaló hetekre” zsugorod(hat)ott. Van dokumentált egyháztörténeti példa arra is, hogy még a keresztség sákramentumának kiszolgáltatását is csak otthon, titokban kérték a szülők, nehogy kitudódjon, hogy gyermeküket megkeresztelték². A rendszerváltás utáni alkotmánymódosítások miértjeit keresve, ezeket a gyakorlati okokat is látnunk kell. Vagyis a jogtörténeti példát nélkülöző módosításoknak a normális egyházi rendszerre való visszaállítás, visszaállítás volt a célja.

Az alábbi táblázatban nyomon követhető a „jogosult”-, a „teljes jogú”- és az „önálló” egyháztag alkotmányos szabályozása az általunk áttekintett időszak Alkotmányaiban:

¹ Pl. a SZRKE 1/2005-ös számú törvénye a lelkeszi szolgálatról 28.§, 29.§, 32.§, 35.§

² „En népem” c. dokumentumfilm (rendező: Antala Zsuzsa és Somogyi Alfréd; Fórum Film Alapítvány, 1997.)

Feltételek:	1904.	1923.	1951.	1991.	1992.	1995.	2001.	2002.
Nagykorúság	Igen 24. év 18.§	Igen 21. év 105.§	Igen 18., 21. év 6.§	Igen 18., 21. év 6.§	Igen 18., 21. év 6.§	Igen 18., 21. év 6.§	Igen 18., 21. év 6.§	Igen 18., 21. év 6.§
Konfirmáció	---	Igen 105. §	Igen 5.§	13-14. évesen vagy felnőttként 5.§	13-14. évesen vagy felnőttként 5.§	13-14. évesen vagy felnőttként 5.§	13-15. évesen vagy felnőttként 5.§	13-14. évesen vagy felnőttként 5.§
Konfirmációi felkészülés	---	---	---	Legalább b 2 év	Legalább b 2 év	Legalább b 2 év	Legalább b 2 év	Legalább b 2 év
Egyháztagsági fogadalom	---	---	Igen 5.§	---	---	---	---	---
Befogadás az egyházba	---	Igen 105. §	Igen 5.§	Igen 5.§	Igen 5.§	Igen 5.§	---	Igen 5.§
Állandó lakhelyhez kötöttség	Igen 105. §	Igen 105. §	Igen 5.§	---	---	---	---	---
Állandó lakhelyén gyakorolja vallását	---	---	---	Igen 5.§	Igen 5.§	Igen 5.§	Igen 5.§	Igen 5.§
Egyházi életben való részvétel	---	---	---	Igen 5.§	Igen 5.§	Igen 5.§	Igen 5.§	Igen 5.§
Egyházi közteherviselés	Igen 18.§	Igen 18.§	Igen 5.§	---	Igen 5.§	Igen 5.§	Nagykorúságától Igen 5.§	Igen 5.§

A jelenleg érvényes Alkotmány szabályozása és annak kritikája

Az egyháztagságról az Alkotmány 5.§-a rendelkezik. Ez kimondja:

„(1) Az Egyház tagja az a személy, akit megkereszteltek.

(2) Önálló egyháztaggá válik az, aki legalább kétévi előkészület után, 13–14. életében a konfirmációi fogadalmat letette, vagy aki felnőttként hitéről a gyülekezet előtt nyilvánosan vallást tett, akit az Egyházba befogadtak és az állan-

dó lakhelye szerint illetékes egyházközségben gyakorolja vallását, cselekvőleg részt vesz az Egyház munkájában, és folyamatosan hozzájárul az Egyház terheinek hordozásához.”¹

A SZRKE – mint református népegyház – a gyülekezeteiben élő egyház. Az anyakönyvezésen kívül, az egyházközségi személyi nyilvántartás, eddig rendszerint kétféle jegyzékben történt. Az egyik a gyülekezeti tagok jegyzéke, amely alapján megállapítható a gyülekezet lélekszáma. A másik nyilvántartás a választók névjegyzéke, amelyben a gyülekezet teljes jogú felnőtt tagjait, választóit tartják számon.

A SZRKE Alkotmányának II. fejezetében van szó az egyháztag jogairól és kötelességeiről. A 6.§ rendelkezik a választójogról és a választhatóságról. Mindkét jogot az önálló egyháztag gyakorolhatja. Ez a szabályozás egyértelműen hangzik, ám önmagában jelentős korlátozásokat és hiányosságokat tartalmaz, és megragadhatatlan szabályozást állít fel. A szabályozás megragadható hiányosságait az alábbi alkotmányos feltételek pontatlan megfogalmazásában látom:

1. „aki legalább kétévi előkészület után”. Nincs meghatározva, hogy ez a megkötés csak az Alkotmány érvénybelépése óta, vagy visszamenőlegesen is érvényes-e? Mivel itt és most így van megfogalmazva, ezért itt és most így érvényes. Csakhogy a gyülekezet felnőtt, elsősorban idősebb tagjainak az esetében csak nehezen lehet számon kérni, ellenőrizni, vagy bizonyítani a legalább kétévi előkészület megtartását, amelyet 1991-ben vezetett be a Zsinat. Azok a korosztályok, amelyek ma jelen vannak a gyülekezeteinkben, a konfirmációs előkészítésük vonatkozásában nagyon tarka képet mutatnak. Hiszen a legidősebbek konfirmációi előkészítése még az egyházi iskolák fennállásának idejéhez kötődik, a másik korosztály a II. világháború utáni évek „megtört hittanoktatására” emlékeznek. Vannak, akik az 50-60-as évek fordulójának lelki ébredésének idején konfirmáltak. A mai idősebb szülők és fiatalabb nagyszülők a kemény tiltások idején konfirmáltak és a gyülekezeteinkhez tartoznak azok az ifjú emberek, akik közvetlenül a politikai rendszerváltás utáni években konfirmálhattak. És a legifjabb felnőtt nemzedék az, amelyik huszonévesen már talán nem is emlékszik a szocialista rendszer egyházellenességére. Hogy miért kerülhetett be ez az Alkotmányba, arról már szóltunk. Kérdéses azonban, hogy érdemes-e ott tartani ezt a szabályozást az egyház alaptörvényben? Ezzel a kétéves előkészület alkotmányos meghatározásával kapcsolatban ugyanis egy olyan feltétellel szembesülünk, amelynek a gyakorlatban nemcsak az egyházfegyelmet és a rendet megerősítő hatása van, hanem következik belőle az önálló egyháztagok számának (és ezzel összefüggésben a választójog) törvényi szintre emelt korlátozása is. Ugyanis eszerint a szabályozás szerint nem lehet önálló egyháztag az, akinek az esetében ez a legalább kétévi előkészítés nem teljesült. Azt is le

¹ A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Alkotmánya II. fejezet 5.§

kell szögeznünk, hogy sem a presbitériumot, sőt magát a gyülekezeti lelkipásztort sem kötelezi egyéb egyházi jogszabály (közoktatási törvény, lelkészi eskü, konfirmáció-előkészítési útmutató) arra, hogy legalább két éven keresztül készítse fel a konfirmandusokat a vallástételre. Az Alkotmányban megfogalmazott feltétellel valójában csak a „kimenetet” szabályozta le a SZRKE, a „bemenetet” szabadon hagyta. Elméletileg tehát előfordulhat, hogy egy olyan gyülekezetben, ahol másfél évig tart a tiszteletes és alapos konfirmációi felkészítés, és bibliás alapokon álló, élő református kegyességben járó egyháztagok vannak, nincs közöttük egyetlen önálló egyháztag sem az érvényes Alkotmány értelmében.

2. „13-14. életévében a konfirmációi fogadalmat letette”. Ugyancsak túlszabályozásról van szó, ami az önálló egyháztaggá válás korlátozását eredményezi. Ez az alkotmányi szabályozás – azzal, hogy a kiskorú egyháztagok esetében konkrét életkorhoz köti az önálló egyháztagság elnyerhetőségét – kettős mércét állít fel a kiskorú egyháztagok között. Mi van ugyanis azokkal a kiskorú egyháztagokkal, akik valamilyen oknál fogva nem 13, vagy 14 évesen, hanem csak 15, 16 vagy éppen 17 éves korukban konfirmálódnak? E szabályozás szerint soha nem lehet belőlük önálló egyháztag. Valójában róluk megfélekedett az egyházi törvényalkotás. Ők – önhibájukon kívül – „átestek a rostán”. Ez a szabályozás is a rendszerváltás után, az 1991-es Alkotmánnyal került be a SZRKE jogrendjébe. Minden bizonnyal ugyanaz a jó szándék vezette a törvényhozókat, mint a „kétévi konfirmációs előkészület” kapcsán. Ám a túlszabályozásnak a gyülekezeti gyakorlati életben negatív hatása lehet. Ismét modellezhető egy olyan helyzet – és nem kell, hogy ez nagyon távol álljon a valós gyakorlattól – hogy éppen az a gyülekezeti tag nem lesz önálló egyháztag, aki megtért ifjúként, 17 évesen, valóban komolyan véve a vallástételt, konfirmált. Azóta is élő tagja a gyülekezetnek. Csak éppen nem lehet önálló egyháztag, vagyis nem lehet választó és választható.
3. „aki felnőttként hitéről a gyülekezet előtt nyilvánosan vallást tett”. Ebben az alkotmányos meghatározásban is a rendszerváltás utáni rendrakás szándéka érződik leginkább. A Zsinat 1991-ben olyannyira kívánta alkotmányosan előírni az egyházi „jó rendet”, hogy nem volt tekintettel még az érvényes egyházi rendtartásra sem. A felnőttkori vallástételt ugyanis a konfirmációval hozta kapcsolatba, ugyanakkor az egyházunkban érvényes istentiszteleti rendtartás¹, nem ismer olyat, hogy felnőtt konfirmáció. Ismeri azonban az áttérő konfirmálását. Az áttérő konfirmálása azonban nem értelmezhető felnőtt konfirmációnak. Hiszen az áttérő más keresztyén felekezetből, vagy más vallásból tér át a református egyházba. A felnőttként való vallástételt a legújabb istentiszteleti rendtartás sem említi külön liturgiai elemként, hanem a felnőtt keresztséghez kap-

¹ Dr. Ravasz László: Ágenda, a magyar református egyház liturgiás könyve, Budapest 1927.; Dr. Ravasz László: Istentiszteleti rendtartás a magyar református egyház számára; Budapest, 1930.;

csolja¹. Liturgiai szempontból tehát nem egyértelmű az alkotmányos megfogalmazás. Ezt az – elméletileg – összehangolatlan helyzetet ugyancsak túlszabályozásnak lehet minősíteni.

4. „az állandó lakhelye szerint illetékes egyházközségben gyakorolja vallását”. Érthető és logikus szabályozás, hiszen egyfelől a igei „illendőséget és rendet”² védi, másfelől pedig a parochiális jogot erősíti. Ugyanakkor a korábbi – kiindulási alapnak és mértékadónak tekinthető – egyházi törvények ezt a jelenséget is pontosabban szabályozták, szem előtt tartva az egyháztagság és választójog biztosíthatóságát. Ez a direkt szabályozás a gyakorlatban ugyancsak azt a következményt eredményezheti, hogy a hitben járó és egyháztagságra, és egyházi választójogra méltó személy, egy adminisztratív rendelkezés miatt kikerül az önálló egyháztagok nyilvántartásából. A korábbi szabályozások nem kötötték ennyire szigorúan az egyháztagságot az állandó lakhelyhez. Az állandó lakhelyhez az egyházközségben való cselekvő részvétel kötődött. Az 1904. évi törvényi szabályozás értelmében az olyan településen élő reformátusokat, ahol nincs gyülekezet, az egyházmegyei közgyűlés sorolta be egy, a környéken élő gyülekezetbe³. Ilyen besorolás a SZRKE-ban a rendszerváltás óta nem volt. A Zsinat nem foglalkozott ezzel a kérdéssel és a Szlovákia területén lévő településeket nem csoportosította az egyházi közigazgatás szerint az egyes egyházközségekhez. Ennek minden bizonnyal gyakorlati okai lehettek. Ez a kérdés akkor sem vetődött fel a Zsinat előtt, amikor a Zsinat megszabta az új egyházmegyéket és azok határait⁴. A történelmi szabályozás az egyháztagságot a lakhelyhez való kötődésnél erőteljesebben kapcsolta az egyházi teherviselés tényéhez⁵. A most érvényes szabályozás szigorú betartása az önálló egyháztagság elvesztését eredményezheti számos esetben. Ugyanakkor önálló egyháztagságát – csak a lakhelye miatt – névlegesen megtarthatja sok olyan, főleg a fiatalabb felnőtt egyháztag, aki az európai uniós – szó szerinti – határtalanságot kihasználva nem az állandó lakhelyén él, csak alkalomszerűen jelenik meg lakhelyén és lakhely szerinti gyülekezetében.
5. „cselekvőleg részt vesz az Egyház munkájában”. Érthető és indokolt szabályozás, amely feltételként fontosabb, mint több más adminisztratív jellegű feltétel. Kár, hogy a „cselekvőleg” kifejezés ismét túl általános, és a jogrend még támpontot sem ad abban az értelemben, hogy mi minősülhet a cselekvő részvételnek? Ez a szubjektív megítélésre van bízva. Ráadásul az alkotmányos megfogalmazás az Egyház munkájáról beszél. S ez így

¹ A Magyar Református Egyház Istentiszteleti Rendtartása; A Magyar Református Egyházak Tanácskozó Zsinatának kiadása, 1998.

² 1Kor 14,40.

³ 1904. törvény I. törvénycikk 105.§

⁴ Komáromi Zsinat, 1995. június 14. Lásd: 1995. évi Alkotmány 13.§

⁵ 1904. törvény I. törvénycikk 106.§

leírva nem csupán a helyi gyülekezetet, hanem a SZRKE-at jelenti. Ki dönti el, hogy a „gyülekezet élete” és az „Egyház munkája” egy és ugyanazt jelenti-e az alkotmányos megfogalmazás szerint? A jelenlegi megfogalmazásban jogilag nem tudni, hogy a cselekvő részvétel templomtakarítást, harangozást, templomkerti fűkaszálást, gyermekfoglalkozás vezetését, hittantanítást, vagy istentisztelet során liturgusi szolgálatot, vagy pusztán jelenlétet jelent-e? És ha azt jelentené akkor az elégséges a saját gyülekezetben, vagy valóban a SZRKE munkájába is cselekvőleg kell részt vállalnia annak, aki egy konkrét gyülekezetben szeretne önálló egyháztaggá lenni? Az sem tisztázott, hogy cselekvő részvétel a gyülekezeti éneklésbe való bekapcsolódás is? És egyáltalán ki ítél(het)i meg a „cselekvő”-ségét, a gyülekezetéért és egyházáért pl. otthonában imádkozó idős, mozgásképtelen egyháztagnak?

6. „és folyamatosan hozzájárul az Egyház terheinek hordozásához”. Ebben a feltételben két pontatlanság is nehezíti az érvényesítést. Nincs definiálva az „Egyház terheinek hordozása”. Az 1904. évi és az 1923-as Alkotmány az egyházadó megfizetését szabta feltételül. Az 1951. Alkotmány már nem használja az „egyházadó” kifejezést, de magát a jelenséget megtartja a „rendszeresen hozzájárul az egyház szükségleteinek fedezéséhez” megfogalmazással. Ebben még egyértelmű, hogy valamiféle anyagi hozzájárulásról van szó. A rendszerváltás utáni egyházi törvények közül csak az 1991. évi alkotmány hagyta ki ezt a szabályozást. Az összes többi alkotmány az önálló egyháztagság feltételül szabja azt, hogy „hozzájárul az Egyház terheinek hordozásához”. Azonban ez a – korábbi szabályozáshoz képest sokkal általánosabb – megfogalmazás nehezen ragadható meg. Mert mit jelent az egyház terheinek hordozása? Az egyházadó (vagy újabb megnevezéssel az egyházfenntartói járulék) megfizetését? Az Isten dicsőségére történő adakozást? A templom perselypénzt? Egyáltalán csak a pénzbeli adományt? Vagy jelenti a gyülekezetben elvégzett kedvezményes, vagy teljesen ingyenes munkát is? Egy-egy esetben, például egy templomépítő gyülekezetben, ha a gyülekezethez tarozó festők, vagy a villanyszerelők ingyen végzik el szakmunkájukat a templom építésénél, akkor ezzel jogilag hozzájárultak az egyház terheinek hordozásához? Mi lehet, mi legyen az egyértelmű értelmezése ennek a feltételnek? Itt meg kell említeni azt is, hogy az egyház terheivel kapcsolatban, vagyis az egyházi adománygyűjtéssel kapcsolatban az Alkotmány egy más helyen így rendelkezik: „Az Egyetemes Egyház, az egyes egyházmegyek és egyházközségek önállóan vagyont szerezhettek belföldi vagy külföldi személyektől és intézményektől, adományokat fogadhatnak el. Saját szükségleteik, illetve megbízottaik szolgálati terheinek fedezésére egyházi járulékokat szedhetnek tagjaiktól, és szabad gyűjtéseket indíthatnak olyan

célra, amely az Egyház küldetésével összhangban van”¹. Ebben a megfogalmazásban a „járulékokat szedhetnek tagjaiktól” megfogalmazás jelenti a gondot. Mert az önálló egyháztagságnál feltételként áll az, ami itt csak lehetőség és nem kötelező dolog. Ezt a nyelvi, vagy megfogalmazásbeli pontatlanságot azonban nem lehet nagy hiányosságnak tekinteni, hiszen a történelmi és a jelenkori gyakorlat is azt mutatja, hogy az adománygyűjtés lehetőségével minden egyes gyülekezet él. A másik pontatlanság a teherhordozás rendszerességének megfogalmazása. A korábbiakban használt „rendszeresen” kifejezés helyett, a ma érvényes Alkotmány a „folyamatosan” kifejezést használja. De nincs definiálva, hogy a folyamatosság milyen időintervallumban valósuljon meg? A logikus értelmezés azt mondja, hogy pl. egy éven belül lehetne a folyamatosságot vizsgálni, hiszen a választójog jogosultságát a presbitériumok évente felülvizsgálják a választók névjegyzékének elkészítésével, aktualizálásával. Ez volna a logikai magyarázat. Csakhogy itt nem a választójogról és a választói névjegyzékről szól az Alkotmány, hanem az önálló egyháztagságról rendelkezik. Ebben a megragadhatatlan megfogalmazásban az is kérdés, hogy például folyamatosnak tekinthető-e az, ha egy egyháztag évente két alkalommal, az istentiszteleten megjelenve, a templomi perselyen keresztül teszi meg hozzájárulását az egyház teherviseléséhez, míg más egyháztag megnevezetten adakozik az egyház fenntartására. De a folyamatosság lehet heti adomány is, vasárnapról vasárnapra a perselyen keresztül. És lehet pl. ötven évet átfogóan tekintve, a tíz esztendőnként tett adomány is folyamatos. Ugyanakkor a fent modellezett példa ellentéte is igaz lehet és ez a rosszabb lehetőség a mi szempontunkból. Ha a teherviselést – a régi szokásjog értelmezésével – ma egyházfenntartásnak nevezzük, akkor előfordulhat az is, hogy egy rendszeresen templomba járó és perselyen keresztül adakozó egyháztag, aki évente több alkalommal Isten dicsőségére is tesz adományt, valami oknál fogva legalább egy adományát nem könyvelteti egyházfenntartó járulékként, vagy egyházadóként. Akkor már nincs teljesítve ez a helyileg így értelmezett alkotmányos feltétel és ez a személy nem tekinthető önálló egyháztagnak.

7. Összességében: az Alkotmányban tételesen felsorolt feltételek egy időben és egy személyre vonatkozó teljesülése egy adott gyülekezetben, jelentősen túlszabályozza az önálló egyháztagságra való jogosultság megítélését, ill. megadását. Ez a jelenleg érvényes rendszer lehetőséget ad arra, hogy az egyházi adminisztrációban, lélekszámát tekintve sokkal kisebbé váljon egy gyülekezet, mint amilyen a valóságban.

Az utóbbi évben a gyakorlat azt hozta elő a Szlovákiai Református Keresztény Egyházban, hogy a választói névjegyzékek elkészítésére nem is a tisztújítások miatt, hanem az egyházi önsegélyező rendszer, az ún. segélyalapi járulék befí-

¹ SZRKE Alkotmánya 18.§

zetése miatt helyeződött jelentős hangsúly. Ez a fizetési kötelezettség minden egyházközséget érint, függetlenül annak jellegétől, vagy anyagi lehetőségeitől. A vonatkozó törvény ugyanis csak „egyházközség”-ként emlegeti az egyházi szervezeteket, és nem pontosítja azok (anya- ill. leányegyházi) jellegét. Ennek indoka az, hogy minden egyházközség – függetlenül jellegétől, vagy anyagi lehetőségeitől – igényelhet támogatást az egyházi önszegélyezésből. Tehát a segélyalap potenciális kedvezményezettje legyen aktív résztvevő is az egymás terhének hordozásában. A SZRKE Zsinata – hosszú évtizedek gyakorlatával szakítva – 2001-ben a korábbi összeg ötszörösére emelte¹ a lélekszám utáni befizetnivalót. 2006-tól pedig ezt a megemelt összeget is újra emelte több, mint 100%-kal². Ennek a zsinati döntésnek az lett a gyakorlati eredménye, hogy több gyülekezetben jelentős mértékben megfogyatkozott a választók névjegyzékében nyilvántartott egyháztagok száma. Vagyis a segélyalapi törvény – értelemszerűen bár nem szabályozza az egyházi névjegyzékek és az egyházi nyilvántartások ügyét, mégis – közvetlen hatással volt a névjegyzékek és nyilvántartások – több konkrét esetben megragadható – radikális megváltozására. Természetesen a választók névjegyzéke – a befizetési kötelezettség jelentős emelése okán – elsőprő többségben úgy változott, hogy az azokon vezetett egyháztagok száma csökkent egy-egy gyülekezetben.

A jelenleg érvényes jogrend gyakorlati „következménye”

Hogyan is változott az egyháztagok száma az előző néhány évben a SZRKE-ban? A legutóbbi népszámlálás alkalmával, 2001-ben, 109.735 személy vallotta magát reformátusnak a Szlovák Köztársaságban. A SZRKE saját, belső nyilvántartása szerint ezek a számok az alábbiak szerint alakultak az utóbbi három évben:

	népszámlálási adat a gyülekezetek saját tudomása szerint	egyháztagok száma a gyülekezetek saját nyilvántartásainak összesítése	választói névjegyzékekben szereplő egyháztagok száma
2004-ben	91.489	59.504	42.123
2005-ben	91.483	62.391	42.641
2006-ban	97.722	54.831	44.682

adatforrás³

Az adatokat összesítő Zsinati Iroda, adatkéréssem teljesítésekor arra az esetleges pontatlanságra is figyelmeztetett, ami a gyülekezeti adatszolgáltatás

¹ A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház 1/2001-es számú törvénye a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Segélyalapjáról.

² A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház 3/2005-ös számú törvénye a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Segélyalapjáról.

³ A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Zsinati Irodája

elmulasztásából, vagy – az egyes évek közötti tendenciát vizsgálva – éppenséggel az adatszolgáltatási kötelezettségnek való jobb megfelelésből adódhat¹. Hogy a statisztikai adatok hitelesebb képet mutassanak, vizsgáljuk meg azok arányait.

	népszámlálási adat	a népszámlálás reformátusaiból hány százaléknyi az egyháztag	egyháztag	az egyháztagból hány százaléknyi a választói névjegyzékben szereplő	választói névjegyzékben szereplő
2004- ben	91.489	65,03 %	59.504	70,79 %	42.123
2005- ben	91.483	68,18 %	62.391	68,34 %	42.641
2006- ban	97.722	56,10 %	54.831	81,49 %	44.682
		2004 és 2005 átlaga: 66,60 %			2004-2005 átlaga: 69,56 %
		mindhárom év átlaga: 63,10 %			mindhárom év átlaga: 73,54 %

Az arányok azt mutatják, hogy 2006-ban több egyházközségtől érkezett adat az egyház központi irodájába, mint korábban. Ezért „nőtt meg” a reformátusok száma a „népszámlálási adat” oszlopában. Hiszen minden egyházközség a 2001. évi népszámlálás rá vonatkozó (települési) adatait tudja csak feltüntetni ebben az oszlopban. Ez a szám csak akkor nőhet, ha több adatlap érkezik be feldolgozásra. Itt jegyzem meg, hogy a 97.722, még mindig 12.013-mal kevesebb, mint az országos összesítés. Tehát ennyi reformátust „nem talál” az egyház az adminisztráció szintjén, vagy ennyi reformátust tömörítő egyházközség nem tesz eleget adatszolgáltatási kötelezettségének. Az igazság talán a két megállapítás között van, hiszen nem minden református személyt lehet egyházközséghez kötni a SZRKE-on belül.

Már látszik, hogy a több reformátusból, arányaiban mégis kevesebb az egyházban nyilvántartott reformátusok száma. A legérdekesebb jelenség azonban az, hogy nem a választói jogosultság megítélésének szigorítását lehet kiolvasni az egyháztagok és a választói névjegyzékben nyilvántartottak között, hanem azt, hogy eleve az egyháztagok száma igazodik, „redukálódik” a választójoggal ren-

¹ A Zsinati Iroda magyarázata: „A számbeli növekedés hátterében azonban nem a valós növekedés látható, hanem a statisztikai adatlapok leadásában történt rend egyre nagyobb fokú betartása. Az idei év (2006) volt a legjobb arányszámú leadás, de ez is csak kb. 95 %-os arány”

delkezők számához. Ezt mutatja a 2006. évi 81,49%-os arány. Minden bizonnyal néhány egyházközségben csak a választói névjegyzéket vezetik és nincs külön gyülekezeti nyilvántartás. A választójog megadásának szigorúságát az jelezne leginkább, ha az egyháztagek száma nem változna, ám a választójogú egyháztagok száma csökkenne. Így viszont a választójogúság és az egyháztagság megragadhatóan összekeveredik a számok által mutatott gyakorlatban.

Az alábbi modellezésben a 2004. és 2005. évek, valamint mindhárom évek arányátlagait vetítem ki a 2006. év számadataira:

2006. év modellezése	népszámlálási adat	a népszámlálás reformátusaiból hány százaléknyi az egyháztag	egyháztagok modellezett száma az előző arányátlag felhasználásával	az egyháztag ból hány százaléknyi a választói névjegyzékben szereplő	az előző arányátlag felhasználásával, ennyi személynek kellene szerepelnie a választói névjegyzékekben
		= arányátlag =	= modellezett szám =	= arányátlag =	= modellezett szám =
2004. és 2005.	97.722	66,60	65.082	69,56 %	45.271
mindhárom év	97.722	63,10	61.662	73,54 %	45.346

Míg a választói névjegyzékben szereplő 2006. évi valós adatok és a modellezett számok között csupán cca. 600 főnyi eltérés mutatkozik a valóság rovására, addig a SZRKE saját nyilvántartású egyháztagjainak száma – a jobbik arányt figyelembe véve is – ennek legalább tízszerese. Holott 2004. és 2005. között növekvő tendenciát láttunk, pedig az adatszolgáltatás nagyon azonos mértékű lehetett a két évben.

Mindebből következően, alapja van annak a feltételezésnek, hogy a radikálisan megemelt segélyalapi befizetés miatt, az egyházközségek adminisztratív úton csökkentik a választójogú egyháztagok számát, és ezzel összefüggésben az egyháztagok számát is. Erre pedig a törvényi túlszabályozás és a SZRKE jogrendjében mutatkozó törvények, és szabályozások közötti összehangoltság hiánya miatt van – törvényes – lehetőség. Az történhetett, hogy a választók névjegyzékében csak azokat az önálló egyháztagokat tartották meg, illetve vették föl, akik:

- valóban legalább kétévi előkészület után konfirmáltak; és/vagy
- valóban 13-14 évesen konfirmáltak, és/vagy
- felnőttként nyilvánosan, a gyülekezet előtt tettek vallást; és/vagy
- az Egyházba befogadtattak, vagyis kijelentették róluk, hogy egyháztagok; és/vagy

- e) vallásukat állandó lakhelyük szerint illetékes gyülekezetben gyakorolják; és/vagy
- f) presbitériumi helyi szubjektív megítélés szerint cselekvőleg részt vesznek az Egyház munkájában; és/vagy
- g) presbitériumi helyi szubjektív megítélés szerint folyamatosan hozzájárulnak az Egyház terheinek hordozásához.

Mindezek kötelező betartásával – értelemszerűen – nem kerülhetett fel a választói névjegyzékre pl. az a személy:

- a) aki kevesebb, mint 2 évig tartó előkészítés után konfirmált;
- b) nem volt még 13 éves, vagy 15-18 éves kora közötti éveiben, tehát még nem felnőttként konfirmált;
- c) aki – bármilyen hűséggel is, de – nem az állami közigazgatás szerinti állandó lakhelyéhez tartozó gyülekezetben éli hitéletét;
- d) aki – bármily rendszerességgel is ott van a gyülekezeti alkalmakon, de – csak hallgató, befogadóként és nem cselekvőleg vesz részt az egyház életében.
- e) aki évente legalább két alkalommal (a „folyamatos” semmiképpen sem lehet egyetlen alkalom) nem adakozik a saját nevében. Vagyis, ha a gyülekezetben pl. az a szokás, hogy családok fizetnek egyházfenntartási járulékot, akkor – a fenti feltételek teljesülése esetén – csak azt a családfenntartó, ill. családot képviselő személyt lehet a jegyzékbe venni, akinek a nevére az adott évben legalább két alkalommal bevételi bizonylatot állított ki az egyházközség az adományai nyomán. Családtagjai nem kerül(het)nek a jegyzékbe.

Az egyháztagság és a választójog kérdésének a gyakorlatban kimutatható közeledése, vagy erőteljesebb „összemosódása” felveti az egyháztagság egyházi jogi újragondolásának fontosságát. Lehet teológiai polémia kezdeni a népegyházhoz és a hitvalló egyházhoz való tartozás kérdéséről. Az egyházi jognak azonban a szentírási alapok betartását és a hitelvi igazságok érvényesítését kell szavatolnia. A jelenlegi helyzetben rejlő veszélyeket az alábbiakban látom:

1. „hűtlenség”. A radikálisan megemelt segélyalapi befizetési összeg lefaragása érdekében, az egyházi ügyek kompetens és legitim intézését szavatoló joggal „élve”, vagy „visszaélve”, több egyházközség jelentősen lecsökkentette a lélekszámát. Ebben az a szomorú, hogy a SZRKE egyetemes egyházi szervei még nem is szólhatnak, hiszen az önálló egyháztagok, illetve az egyháztagok számát lecsökkentő egyházközségekben csak a hatályos alkotmányt és a hatályos törvényeket tartják be – de azt szó szerint és szigorúan. Ez pedig ahhoz a többszörösen is megalázó helyzethez vezet, hogy az önmagukat reformátusoknak valló személyek (a SZRKE potenciális önálló egyháztagjai) a népszámlálások alkalmával felvállalják felekezeti hovatartozásukat, s ezt a vállalásukat éppen az általuk felvállalt egyház

utasítja vissza a belső adminisztrációjában. S teszi ezt kizárólag anyagi megfontolásból.

2. „pártosodás”. Ez alatt a politikai pártoknál látható gyakorlatot értem, ami azt jelenti, hogy egy pártnak vannak tagjai és vannak szimpatizánsai, támogatói. A politikai párt iránti kapcsolatát tehát kétféle módon mutathatja ki a „választó”. A párt tagjai jelentik a döntéshozás táptalaját. Közülük kerülnek ki a pártkongresszusi küldöttek, akik szavazatukkal tevőlegesen befolyásolják a pártnak az életét. A szimpatizánsok pedig szavazataikkal biztosítják a párt erejét. Ha erre az útra lépne az egyház, azzal a világ tendenciáit egészségtelen mértékben engedné be az egyházba. Hiszen az egyház nem lehet ilyen értelemben személyválogató! A választójog megadhatóságának jelenlegi szigorúsága sajnos előmozdítja ennek a „kettős viszonyulásnak” a meghonosodását. Ez az egyházban úgy nyilvánul(hat) meg, hogy különbség lesz (vagy már van is) a felnőtt egyháztag és felnőtt egyháztag között. Lenne olyan felnőtt egyháztag, aki a választói névjegyzékben szerepel és olyan, aki nem. Mikor melyik nyilvántartást vegye elő az egyház, és melyik lélekszámot használja a SZRKE? Feltételezés szerint: amikor a társadalmi tekintélyről, a kormányzattal való tárgyalásról, az országban bejegyzett egyházak lélekszám szerinti nagyságáról van szó, akkor – minden bizonnyal – az „egyszerű” egyháztagok számát lenne célszerűbb elővenni, ami közelít a népszámlálási adatokhoz. Ám amikor az egyházon belüli adminisztrációban célszerűbb „kisebbnek” láttatni egy egyházközséget, akkor elővennénk az önálló egyháztagok, vagy a választók névjegyzékét? Ez a megoldás nem erősítené az egyház egyetemes jellegét és nép-egyházi voltát, és távol áll a hitvalló egyház lelki talajától is!
3. „választójogi különbségtétel”. A Szlovák Köztársaság törvényhozása elfogadta az egyházak és vallási közösségek állami bejegyeztetésének szigorítását. A korábbi jogszabály¹ szerint egy vallási közösség állami bejegyzéséhez az érintett vallási közösségnek 20.000 támogató aláírásra van szüksége. A még idén hatályossá váló módosítás² értelmében, nem volna elég a támogatók aláírása, hanem 20.000 tagot kellene felmutatni a bejegyezhetőséghez. Sokkal szigorúbb lenne ez az új feltétel, mint a jelenleg érvényes szabályozás. Valami hasonló dolog történhet a SZRKE-ban is, amennyiben a jelenlegi – megkülönböztetést eredményező – törvényi szabályozás nem változik. Miután az egyháztagság és az önálló egyháztagság között nem hitéleti jellegű, hanem csak „külsőségnek” nevezhető feltételek jelen-

¹ A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának, a Vallásszabadságról, valamint az egyházak és vallási közösségek jogállásáról szóló 308/1991 számú, többször módosított törvénye

² A Ján Podmanický és Ľudmila Mušková képviselők által kezdeményezett törvénymódosítást a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa 2007. március 29-én fogadta el. Tanulmányom írásának idején a jogszabály már a köztársasági elnök irodájában van aláírásra, s majd ezt követően jelenik meg a Törvénytarban. Ezért most még nem tudom jelezni a hivatkozásban a törvény pontos számát. A parlamenti tárgyalás idején 187. számmal tárgyalta az anyagot a szlovák törvényhozás. Hozzáférhetősége (2007. áprilisában): <http://www.nrsr.sk/exeIT.NRSR.Web.Webclass/Tmp/vlastnymat.rtf>

tik a különbséget, ezért előfordulhat, hogy a hitét ugyanúgy vállaló és megélő, hűségesen templomba járó, egyházáért cselekvő és fenntartásához is folyamatosan hozzájáruló két egyháztagnak közül az egyiknek lehet szavazati joga, a másiknak nem. Az egyik tehát ott lehet az egyházközségi nyilvántartás mellett a választók névjegyzékben is, a másik pedig „csak” az egyházközségi nyilvántartásban lesz. S mindez mondjuk azért, mert egyikük 13 évesen, szülői és nagyszülői unszólásra konfirmált, majd vált hitét megélő egyházztaggá. A másik pedig 17 évesen saját elhatározásából, megtért, hívó emberként konfirmált. Az egyház a maga belső életében nem tehet ilyen különbséget egyháztagnak és egyháztagnak között! Nem vezetheti be a „választójoggal rendelkező tag” és a „támogató tag” intézményét. Márpedig, ha a jelenlegi szabályozás érvényben marad, akkor sokkal kevesebben lesznek a szavazati joggal rendelkezők, mint a felnőtt egyházztagok. És nem lesz ritka eset az sem, hogy – valamiféle adminisztratív szempont miatt – éppen az marad majd ki a választói névjegyzékből, s veszíti el választójogát, aki erre méltó volna hitéletét tekintve. Ez az irány másodrangúsító, személyválogatáshoz vezethet, és nem szolgálja a gyülekezetek épülését, megerősödését.

4. „személyválogatás”. A jelenlegi szabályozásnak olyan következménye is lehet, amely egy gyülekezeten belül a „dolgozók” és a „döntéshozók” csoportját alakítja ki. A „döntéshozók” azok, akik szavazati joggal rendelkeznek, ők mondják meg, hogy mit lehet, vagy mit kell, s a többi – egyébként ugyanolyan felnőtt – egyházztagnak, ebbe nem lehet(ne) beleszólása az egyházztagságukkal járó jogaik korlátozottsága miatt. Ebből pedig az következik, hogy a potenciális presbiterek is csak a „döntéshozók” csoportjából kerülhetnek ki. Valójában az isteni elhívás és kiválasztás mellé (vagy annak helyébe) emberi, illetve egyházigazgatási adminisztratív szempontokat emelne be a jogrenden keresztül az egyház. Ez azonban nincs, és nem lehet összhangban az Úrtól való elrendeléssel, amint azt Pál apostol fogalmazza meg az Efezusi levél 4. fejezetében¹. A szolgálatba való állítás, és ezzel együtt a felelősség felvállalása tehát elsősorban Istentől való elrendelés, amelyet nem lehet adminisztratív rendelkezésekkel teljes mértékben „leszabályozni”! Ugyanis a „döntéshozók” és a „dolgozók” csoportjának esetleges kialakulása a mindennapi gyakorlatban, semmiképpen sem szolgálja a gyülekezet egységét! Egy effajta megosztottságból előbb utóbb szakadás következik be, ez pedig – a gyülekezetekre nézve – egyetlen keresztyén egyháznak sem lehet érdeke, vagy célja!
5. „szekularizáció belső előmozdítása”. Az egyházi élet mindennapos gyakorlata arra a következtetésre vezet, hogy az egyházztagok fent vázolt megosztása jelentősen előmozdítaná az egyház – egyébként is érezhető – sze-

¹ „És ő „adott” némelyeket apostolokul, másokat prófétáknak, ismét másokat evangélistáknak, vagy pásztoroknak és tanítóknak, hogy felkészítse a szenteket a szolgálat végzésére, a Krisztus testének építésére” (Ef 4,11-12)

kularizációját. Bár furcsának tűnhet, de a felnőtt egyháztag és a választójogú felnőtt egyháztag közötti adminisztratív szempontok szerinti különbségtétel, meghonosítaná és felerősíthetné az egyházban az ún. lobbytevékenységet. Például jelentősebb gazdasági kérdésekben (például gyülekezeti ingatlan eladása) ma hiába „lobbyzik” valaki a presbitereknel, a végső döntést az egyházközségi közgyűlésnek kell kimondania, s ott minden választójogú egyháztag véleményét mondhat a szavazatával is. A „döntéshozók” és „dolgozók” „jogállásának” kialakulásával, a „döntéshozók” egyfajta gyülekezeti „arisztokráciává” fejlődhetnének, hiszen nekik vannak jogaik, ők hozzák a döntéseket. Egy ilyen egyház – a maga intézményes voltában – inkább hasonlítana egy gazdasági társaságra, amelynek stratégiai tervezői osztálya, igazgatótanácsa, döntéshozó fóruma és végrehajtó (gyártó) része van. Ennek a „víziónak” semmi közössége sem lehet az egyház jövőjével!

6. „alternatív presbitérium”. Amennyiben egy gyülekezetben az egyháztagsággal járó választójogot külső egyházigazgatási tényezők (pl. befizetési kötelezettség) befolyásolhatják, úgy a történelmileg kialakult egyházstruktúránk is alapjaiban rendülhet meg. Hiszen a törvényi szigor miatt sokkal kevesebben lehetnek választójogú egyháztagok, mint ahányan felnőtt egyháztagok egy gyülekezetben. Vagyis idővel az egyházközségi közgyűlésnek, vagy akár a presbitériumnak is átveheti a felelősségét és jogkörét a választójoggal rendelkező „döntéshozók” szűkebb csoportja.
7. „kegyes szimónia”. Vannak – ma még – elképzelhetetlennek látszó helyzetek, amelyeknek azonban, ha megvan a bekövetkezési esélyük, akkor előbb vagy utóbb – a ma még irreálisból – reális helyzetekké válhatnak. Amennyiben az egyházi nyilvántartás – és ezzel összefüggésben a választójoghoz való jog – egy befizetési kötelezettséget kimondó egyházi törvény hatása alatt marad, úgy az is előfordulhat, hogy egy választójog nélküli felnőtt egyháztag megvásárolja a maga választójogát. Kifizeti még tíz, vagy száz gyülekezeti tag helyett a vonatkozó illetéket, cserébe a maga ügyének (egyháztagságának) az elrendezését kéri a gyülekezetétől.
8. „hitelvi alapok meggyengülése”. Az első kérdésünk fejtegetésénél számadatok mutattak rá, hogy a jelenlegi szabályozás a gyakorlatban a gyülekezeti lélekszám egyházon belüli lecsökkentését eredményezte. Valójában ezek szerint nem az „*Egymás terhét hordozzátok: és így töltsétek be a Krisztus törvényét*” (Gal 6,2) igei útmutatás nyert gyakorlati megvalósítást, hanem valami más. Az egyházban a jognak a bibliai és a hitelvi alapok megszilárdítását kell munkálnia, nem pedig annak az ellenkezőjét! Egyházi törvényeknek nem lehet olyan hatásuk, hogy az egyháztagokat, testvéreket pénzben, fejkvótában, vagy befizetési illetékekben fejezze ki bármely szintű egyházi testület is! Ezt a két dolgot – az egyháztagság és a választójog kérdését, valamint az egyházi önszegélyezés kérdését külön kell

- választani, és elkülönítve is kell kezelni ahhoz, hogy a bibliai és a hitelvi alapjaink ne sérüljenek.
9. „két úrnak szolgálni”. Ez a legszomorúbb következmény. Elméletileg ugyanis törvényes lehetőség nyílt arra, hogy pénzben, illetékben, befizetési tételben legyen kifejezve egy-egy gyülekezet. Az egyházközség erejét mérhető ismérvvé tette a befizetési kötelezettség teljesítése. Nagy gyülekezet, jól fizető gyülekezet. Kis gyülekezet, rosszul fizető gyülekezet. És egyáltalán: fizető gyülekezet jó gyülekezet, nem fizető gyülekezet rossz gyülekezet. Ebben a következményben az a legfájóbb, hogy egyháztagekat, s azok választójogát lehet „eladni” olyan áron, ami az egyházközség pénztárában marad. Vagyis az egyházközség – anyagi szempontból – abban érdekelt, hogy minél kisebb lélekszámú legyen. Valójában pedig abban lenne érdekelt, hogy gyarapodjon, növekedjen, Krisztus evangéliumát hirdetve az élő Isten dicsőségére. A jelenlegi vonatkozó egyházi törvények, következményekkel járó jogi összekapcsolását már csak azért is fel kellene számolni, mert magának az Egyháznak a feje emlékeztet bennünket arra, hogy *„Senki sem szolgálhat két úrnak, mert vagy az egyiket gyűlöli, és a másikat szereti, vagy az egyikhez ragaszkodik, és a másikat megveti: nem szolgálhattok Istennek és a mammonnak”* (Mt 6,24).
 10. „lelkésközpontúság”. Az egyháztagság és a választójog megítélésével kapcsolatban, a gyakorlati tapasztalatom és a reprezentatív nem nevezhető „terepszemlém” azt mutatja, hogy a SZRKE-ban ezen jogi kérdések megítélése jelentősen függ a lelkész jogértésétől és törvényértelmezésétől. Már az egyháztagság alapfeltételeinek kérdésében is így áll a helyzet, hiszen alapkövetelmény: a keresztség sákramentuma. Szomorú tapasztalat pedig az, hogy a keresztség sákramentuma kiszolgáltatásának, vagy kiszolgáltatathatóságának kérdése az adott lelkész döntésére van bízva. Ha nem így volna, egyházunkban nem jelentene parochiális jogot is érintő gyakorlati problémát az ún. „átkeresztelések” gyakorlata.

Következtetések, megoldási lehetőségek

Az egyházi jogalkotás szintjén újra kellene gondolni az önálló egyháztagság definiálását a SZRKE Alkotmányában. Az egyházi alaptörvény módosításával meg kellene szüntetni a jelenlegi túlszabályozást és a túl általános megfogalmazásokat. Ebben a jogalkotási folyamatban – előre tekintve – már figyelembe kellene venni azt is, ami a nyugat-európai keresztyén egyházak életében már tapasztalat: hogy az egyházzal szemben határozott igényt támasztanak az emberek és az egyház munkaterületét gyakorlatilag „szolgáltatásnak” tekintik. Egyetértek azokkal a gondolkodókkal, akik az egyháztagság kérdésének jogi definiálásában az emberi igényeket is látószögükben tartják. Hiszen az egész üdvtörténet azt a példát adja elénk, hogy az Isten szövetsége újra és újra változik a külsőségeiben és feltételeiben, hogy alkalmas legyen a megtérő ember befogadására. A jognak is

követnie kell ennek az isteni kegyelemnek a nyomvonalát. Egyetértek azzal a megállapítással, hogy „ma az emberek nagy többsége egészen különleges megfogalmazással definiálja azt az igényt és helyzetet, amit az egyháztól vár, és amiben egyháztagságát megélni szeretné:

- a lelki töltekezés színtere
- a nyugodt légkör biztosítéka
- az állandóság jelképe
- a közösség megélésének kulturált formája
- a szentségek hatóterülete
- ahol egy bizonyos elrejtettségben vagyok, mégis ismert és nyilvántartott

Mindenképpen számolnunk kell azzal, hogy az emberek rákérdeznek, főként pedig ráéreznek arra, hogy

- érdemes-e egyháztagnak lenni
- tartalmaz-e az egyháztagság
- életet őrző, építő, mentő kötődés-e
- értékteremtő tényező-e.”¹

A törvényi szabályozás újragondolásakor ezeket a valós tényezőket is szem előtt kell tartani, hiszen európai élő példa előttünk a történelmi keresztyén egyházakból való tömeges kilépés, a gyülekezet-megszűnés, templomlebontás. A német evangélikusoknak már templombezárási liturgiájuk is van...

Egy esetleges alkotmánymódosítás lehetőséget teremtené egyházunkban az egységesebb jogi nyelv meghonosítására is. A jelenlegi „önálló egyháztag” kifejezés – első hallásra összhangban áll az „önálló lelkész”², „önálló lelkészi állás”³ kifejezésekkel. Ugyanakkor az egyháztag esetében mást jelent az önállóság, mint a lelkész, vagy a lelkészi állás vonatkozásában. Az egyháztag esetében a választójogot és a választhatóságot fejezi ki, míg a lelkész és a lelkészi állás esetében nem a választójogot és a választhatóságot fejezi ki az „önálló” szó jogi használata. Az egyháztagok esetében helyesebbnek tartom a „választójogú egyháztag” és/vagy a „teljes jogú egyháztag” kifejezések használatát az Alkotmányban. Ez pontosabban kifejezi a jogosultságot, vagyis a választójogot és a választhatóságot. Az így kifejezett jogosultság esetleges – pl. fegyelmi úton történő ideiglenes – elvesztése sem vonja maga után – értelmileg – az egyháztag önállóságának elvesztését.

A választójogra való jogosultság vonatkozásában a bibliai és a hitelvi feltételek mellett pontosan kellene szabályozni az egyéb egyházi jogi kötelezettségeket. Amennyiben szükséges, hogy a választójog az egyházfenntartás anyagiakban kifejezhető módjához is kötődjön, úgy ezt pontosan kell megfogalmazni az egyház jogrendjében. Bevezethető pl. az „egyházfenntartás”, vagy „egyházfenntartói

¹ Szabó Lajos: Az egyháztagság mai kérdései; Lelkipásztor c. folyóirat 1990. I. 14.; 12-15.

² Pl. a SZRKE III. Szabályrendelete 3.§ (2006. február 1-től hatályon kívüli jogszabály)

³ Pl. a SZRKE 1/2005-ös számú törvénye a lelkészi szolgálatról 28.§, 29.§, 32.§, 35.§

járulék” fogalma. Esetleg az „adomány” szó is kifejezőbb, mint a jelenleg használt túlságosan általános megfogalmazás¹.

Ugyanakkor a választójog megadását nem volna jó egyetemes érvénnyel szabályozni, hogy ezzel ne csorbuljon a presbitériumok és az egyházközségek autonómítása és a helyi szokásjogok gyakorlása. Egy egyházi szinten általánosan érvényes minimális kritériumrendszer jogszabályi meghatározásán túl, hadd mondja meg a presbitérium, hogy az adott gyülekezetben kinek lehet felelősségteljes beleszólása az egyházközség ügyeinek intézésébe. A jog ne szabjon korlátokat, és ne adjon alapot a megosztásra az évszázados helyi jogszokásokkal szemben. A gyakorlatban is tiszteletben tartható az, hogy az egyik gyülekezetben az egyházfenntartói járulék egyéni befizetése lesz a mérce, a másik gyülekezetben pedig a családonkénti adományok a család összes választójogú egyháztagját teljesen választójogú ill. választható egyháztaggá teszik. Ez a szabadság megtartásának elve nem mond ellent az Alkotmánytól várt pontos megfogalmazásnak. És nem csorbitja az egyháznak sem az egységét, sem a tekintélyét. Sőt megerősíti azt a történelmi református gyakorlatot, hogy a mi egyházunk a gyülekezeteiben élő egyház, nem pedig felülről irányított, római típusú hierarchia.

Elképzelhető akár egy olyan megfogalmazás is, hogy pl. választójogú egyháztag az, aki „egyházfenntartói járulékát fizeti, vagy akinek egyház fenntartásához való hozzájárulását egyházközségének presbitériuma elismeri”. S így már az Isten dicsőségére végzett munka, vagy a családi egyházfenntartás fizetése is személyre lebontott egyházfenntartássá válhat a gyakorlatban.

Zárszó

A SZRKE jogrendje átalakulóban van. Sokszor a gyakorlati igény kényszeríti ki egy-egy törvény megszületését, s ebből a kényszerhelyzetből fakadnak az olyan ellentmondások és az olyan lehetséges következmények, amelyek közül néhányat ebben a munkámban megneveztem, illetve modelleztem. Az egyháztagság és a választójog jogrendi újragondolása elmaradhatatlan teendő. Már csak azért is, mert részben ránk is áll az a szomorú megállapítás, amit majd két évtizeddel ezelőtt a magyarországi evangélikus testvérekkel kapcsolatban fogalmazódott meg: „furcsa, de megérdemelt ítélet rajtunk, hogy míg 40-80 fős közösségek más keresztyén felekezetben új gyülekezetet alapítanak, addig nálunk 400-800 fős tradicionális területek lelkeszlakása üresen áll, templomáról pedig potyognak a cserepek. Míg pár családos közösségek óvodát nyitnak, a mienk nagyobb részt külföldi segélyekre és állami támogatásra építkezik a jövőjét illetően”².

Lehet szabadságot biztosítani az egyháztagság törvényi újrafogalmazásának vonatkozásban. Még a választójog kérdésében is, hiszen önmagában a választójog még nem jelenti a joggal való élést. Azonban a jog létezésének egyéni tudatosítása ugyancsak eszköz lehet gyülekezeteink 21. századi missziójában. A jó

¹ „...hozzájárul az Egyház terheinek hordozásához” SZRKE Alkotmánya 5.§ (2) bek.

² Szabó Lajos: Az egyháztagság mai kérdései; Lelkipásztor c. folyóirat 1990. I. 14.; 12-15.

törvénynek és a jognak nemcsak szigorú korlátként kell megállnia, hanem erős kapaszkodóként is, hogy egyfelől a rontást és romlást akadályozza meg, másfelől pedig segítse és erősítse az építkezést.

Erdélyi Pál:

A történelmi Komáromi egyházmegye XX. századi változásai

A Komáromi egyházmegye a Magyarországi Református Egyház 1912-es Egyetemes Névtára szerint, a Dunántúli egyházkerület kilenc egyházmegyéjéből a negyediket képezi. Kiterjed: Árva vármegye egész területére, Bars vármegye Oszlányi járására, Esztergom vármegye Párkányi járásából: Bátorkeszi, Béla, Dunamocs, Gyiva, Kisújfalu, Sárkány községekre. Győr vármegye Tósziget-csilizközi járásából a csilizközi részre, Komárom vármegye Csallóközi- és Udvardi járására, Liptó, Nyitra, Pozsony, Trencsén és Túróc vármegyék egész területére, továbbá Komárom és Pozsony szabad királyi városokra.

Az 1918. évi statisztikai adatok szerint az egyházmegyében 46 anyaegyház, 3 missziói jellegű anyaegyház (Pozsony, Nyitra, Ruttka), 11 társegyház és 7 leányegyház van. Ezekben a gyülekezetekben 49 rendes és 6 segédlelkész végez szolgálatot. Összesen 10 énekkar működik és az egyházmegyében 48 769 reformátust tartanak számon.

Az 1918. évi októberi összeomlás előtt a Magyar Református Egyház öt egyházkerületbe osztva élte a maga életét. A trianoni békediktátum folytán az addig egységes Magyar Református Egyház is részeire bomlott. A 2.086 gyülekezetből 1.078 kiszakított. Az I. világháború után következő szomorú időkben, a megszállás folytán a Dunántúli egyházkerület teljesen elvesztette a Barsi és Komáromi egyházmegyét, területet veszített a Drégelypalánki- és az Őrségi egyházmegye: mindkettő egy-egy anyaegyházat veszített el. A megszállt területekre került 75 anya-, 3 missziói- és 21 leányegyház, amelyekben a lélekszám kb. 73.500 lelket jelentett. Így szakadt el az anyaországi egyetemes egyháztól a Dunántúli egyházkerületből a Komáromi egyházmegye is 48 anyaegyházközséggel.

Lassú szervezői munka után, az 1923. évi június 17-én Léva városában tartott törvényhozó Zsinaton, megalakult a szlovenszkói Dunáninnyi-, Tiszaninnyi- és Kárpátaljai egyházkerületeknek magasabb egyházi szervezetbe tömörüléséből a: Szlovenszkói és Kárpátaljai Egyetemes Református Egyház, amely 3 egyházkerületből és 10 egyházmegyéből állt. Első egyetemes konventi lelkész elnöke Pálóczi Czinke István lett.